

PRIKAZI I OCJENE

Amira Turbić-Hadžagić i Elvir Musić

Bosanskohercegovačka prezimena II. Prezimena od ličnih imena koja potiču s islamskog orijenta. Svezak 1.

Zagreb: Bošnjačka nacionalna zajednica za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju, 2020., 316 str.

Dvije godine nakon prve knjige *Bosanskohercegovačka prezimena I. Prezimena po imenima navjestitelja Božije riječi* (Zagreb, 2018.) objavljena je druga u nizu – monografija *Bosanskohercegovačka prezimena II. Prezimena od ličnih imena koja potiču s islamskog orijenta. Svezak 1.* Nastavak je to prinosa bosanskohercegovačkoj antroponomastici autorskoga dvojca Amire Turbić-Hadžagić i Elvira Musića, objavljen u nakladi Bošnjačke nacionalne zajednice za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju.

Prvi dio knjige čine predgovor, popis kratica te tablica arapskoga, perzijskoga i turskoga alfabeta, a zatim slijede središnja poglavlja o bosanskohercegovačkim prezimenima orijentalnoga podrijetla i kazalo prezimena na kraju knjige. U *Predgovoru* autori iskazuju zahvalnost matičnim uredima općina i gradova u Bosni i Hercegovini te arhivima u BiH i izvan BiH, s obzirom na to da je polazište za izradu knjige bila baza službenih prezimena iz matičnih knjiga rođenih u Bosni i Hercegovini. Opisuju i predmet antroponomastičkih istraživanja, čiji su rezultati prikazani u knjizi – prezimena stanovnika BiH koja potječu s islamskoga orijenta, a za koja se pokazalo da pripadaju svim narodima u Bosni i Hercegovini.

Prvo poglavlje, naslovljeno *Bosanskohercegovačka prezimena u zrcalu orijentalnoga – islamskoga naslijeđa*, govori o začetcima i nastanku islamskih osobnih imena u vrijeme Osmanske države na bosanskohercegovačkome području, od kojih su poslije na različite načine nastajala i prezimena. Poglavlje se sastoji od dvaju potpoglavlja. U prvome, pod naslovom *Lična imena arapskog, osmanskog turskog i perzijskog porijekla u prezimenskim osnovama*, govori se o prisutnosti triju jezika u javnome i kulturnome životu Osmanske države – arapskoga, osmanskoga turskog i perzijskoga, čiji se utjecaj ogleda u (prez)imenima. Danas na prostoru Bosne i Hercegovine ima najviše prezimena od osobnih imena koja potječu iz tih triju jezika, primjerice: prezimena nastala od osobnih imena arapskoga podrijetla, kao što su *Abidović, Fazlinović, Omerović, Selimović* i druga; prezimena nastala od osobnih imena osmanskoturskoga podrijetla, poput *Arslanović, Demo, Kurtić* i druga; prezimena nastala od osobnih imena perzijskoga podrijetla, poput *Ferhatović, Imšić, Rustemi* i druga. Drugo se potpoglavlje – *Etimologi-*

ja bosanskohercegovačkih prezimena koja potiču s islamskog orijenta – bavi doimenskim značenjima koja u sebi sadržavaju osobna imena nadijevana djeci s posebnom pažnjom i namjerom, kao i kulturološkim saznanjima koja iz njih proizlaze. Sva osobna imena koja se mogu iščitati iz prezimena potječu s islamskoga orijenta, a nastala su »s motivacijom da novorođenče u životu bude onakvo kakvo mu značenje ima ime« (str. 34), primjerice, *Adil* ('pravda'), *Alija* ('visok, izvrstan, čuven'), *Džemal* ('ljepota, otmjenost'), *Selim* ('zdrav, dobar, neporočan') ili *Đulsa* ('cvijet, ruža').

Drugo poglavlje naslova *Prezimana od ličnih imena orijentalnog porijekla*, odnosno potpoglavlje *Prezimana od muških ličnih imena orijentalnog porijekla* najveći je dio knjige kojim i završava ovdje prikazan prvi svezak. Poglavlje sadržava bosanskohercegovačka prezimena motivirana muškim osobnim imenom s tumačenjima njihova podrijetla, nastanka i rasprostranjenosti. U izrazito patrijarhalnome društvu, kakvo je dominiralo u zemljama Osmanskoga Carstva, posve je očekivano da je najveći broj prezimena izveden od očeva osobnoga imena. Njima se pri imenovanju prvoga nositelja izražava krvno srodstvo, rodbinska povezanost, a potomci su prepoznavani prema imenu rodočelnika porodice kojoj pripadaju (str. 36). Posebno je zanimljiva skupina prezimena nastala postupkom karakterističnim za bosanskohercegovačko područje. Naime, navodi se da Bošnjaci više od ijednoga drugog naroda skraćuju imena i prave hipokoristike, pa od imena *Ahmed* nastaje *Ahmo*, od *Bećir* – *Bećo*, od *Ibrahim* – *Ibro*, od *Šaban* – *Šabo*, a od njih su nastala prezimena *Ahmić*, *Bećić*, *Ibrić* i *Šabić*.

Slijedi 258 stranica rječnika muških osobnih imena orijentalnoga podrijetla koja su u osnovi bosanskohercegovačkih prezimena. Rječnički je članak sastavljen od osobnoimenske natuknice (npr. *Abedin/Abidin*, *Abid*, *Adin*, *Ajdin*, *Hammed*, *Husein/Husejin/Husejn*), etimološkoga bloka (u kojemu se vrlo podrobno prikazuje postanak osobnoga imena, odnosno doimensko značenje riječi od koje je ono nastalo), slijede abecednim redom u okomitome slijedu nabrojena prezimena nastala od toga osobnog imena, a uz svako prezime navode se (također poređana po abecedi, ali u vodoravnome slijedu) imena naselja u kojima je to prezime potvrđeno.

U pojedinim se rječničkim člancima iza etimoloških podataka donose zanimljivosti vezane uz natukničko osobno ime ili uz riječ od koje je ono nastalo (npr. »Ime Ramiz u bošnjačkoj tradiciji nadijevalo se muškoj djeci koja su se rađala uoči mjeseca ramazana ili u toku mjeseca ramazana – devetoga mjeseca islamskog kalendara, odnosno mjeseca posta kod muslimana.«; »Zendžebil < osm. tur. *Zencebil* (...) 'začin koji je došao iz Indije - baharat' (...). Suhi mljeveni korijen zendžefila upotrebljava se za pravljenje salepa. Salep je toplo bezalkoholno piće koje se pravi i pije zimi.«; uz osobno ime *Muharem* navodi se da je *muharram* prvi mjesec hidžretske godine i prema Kur'anu jedan od svetih mjeseci za vrijeme

kojega prestaju sukobi i zabranjeno je prolijevanje krvi, a prvi je dan muharrema početak nove godine u islamu (str. 216–207). Sve su to vrijedni dodatci antroponimskoj građi jer ju upotpunjuju tako da ona postaje vjerno svjedočanstvo orijentalne kulture s kojom je bosanskohercegovačko stanovništvo stoljećima u dodiru.

Ako neko osobno ime može imati više motivacijskih ishodišta, sva se ona navode. Isto tako ako neko prezime može biti motivirano i čime drugim osim orijentalnim osobnim imenom, navode se i ta potencijalna motivacijska ishodišta (npr. uz prezimena *Ruždić*, *Ruždija* i *Ruždijić* navodi se da su, osim muškim osobnim imenom *Ruždija*, mogla biti motivirana i apelativom *ruždija* ('vrsta državne svjetovne škole za vrijeme Osmanske države; u njoj su se izučavali islamski vjerski predmeti, orijentalni jezici, matematika, geografija i povijest'; str. 252).

Konačno, može se zaključiti da monografija *Bosanskohercegovačka prezimena II. Prezimena od ličnih imena koja potiču s islamskog orijenta. Svezak 1.* sadržava detaljan prikaz prezimenskoga dijela antroponimskog sustava s osobnim imenima orijentalnoga podrijetla u osnovi. Uz podatke o podrijetlu tih prezimena, njihovoj motiviranosti i rasprostranjenosti, otvara se jasnija slika o povijesnim, društvenim, kulturnim i ekonomskim okolnostima života na bosanskohercegovačkome prostoru. Nakon što se objavi i drugi svezak prezimenika ta će slika biti još potpunija i obavjesnija.

Ivana Filipović Petrović